

LAUSUNTO HALLITUKSEN VARHAISKASVATUSLAKI-ESITYKSESTÄ

Tampereen yliopiston kasvatustieteiden yksikkö kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa valmisteilla olevasta varhaiskasvatustilain luonnoksesta. Esitämme lausuntonamme seuraavaa:

Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön laatiminen on yhteiskunnallisesti merkittävä asia. Nykyinen lainsäädäntö on sekä ajattelutavoiltaan että konkreettisilta yksityiskohdiltaan vanhentunut eikä vastaa tämän hetken vaatimuksia. Onkin ilahduttavaa, että uusi lainsäädäntö on saatu käsittelyyn.

Nyt valmistuneessa luonnoksessa varhaiskasvatukselle asetetaan perusteltuja ja hyviä tavoitteita. Valmisteltu lakiluonnos lähtee lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja tavoitteissa korostetaan sen mukaisesti monipuolisesti ja laajasti lasten kehityksen ja oppimisen tukemista. Koko lain lähtökohta ja sen mukaan rakennetut tavoitteet vastaavat sitä yleismaailmallista suuntausta, jossa varhaislapsuus nähdään merkittävänä kehityksen ja oppimisen vaiheena ja osana ihmisen elinikäistä oppimista.

Lakiluonnoksessa subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen on pidetty nykyisenlaisessa muodossaan eikä sitä ole ryhdytty rajaamaan. Tampereen yliopiston kasvatustieteiden yksikkö pitää tätä hyvänä asiana. Subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen konkretisoi lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen. Luonnos ei nyt sisällä niitä mahdollisia lasten ja perheiden luokittelun ja leimaamisen riskejä, joita subjektiivisen oikeuden rajaaminen saattaisi tuoda tullessaan.

Jotta lakiluonnoksessa määritellyt varhaiskasvatuksen tavoitteet voisivat varhaiskasvatustilain palveluiden käytännöissä toteutua, tarvitaan ensisijaisesti osaaavaa henkilöstöä. Henkilöstöä koskevien ehdotustensa osalta valmisteltu lakiluonnos on pulmallinen. Sen sisältämät henkilöstön kelpoisuuksia, mitoitusta ja rakennetta koskevat esitykset eivät tuota sellaista varhaiskasvatuksen henkilöstörakennetta, joka kykenisi toteuttamaan lain varhaiskasvatustoiminnalle asettamia tavoitteita arjen käytännöissä. Tehty ratkaisu jättää myös kokonaan huomiotta nykytilanteessa havaitut merkittävät ongelmat, joihin muun muassa vastikään valmistunut varhaiskasvatuksen koulutuksen kansallinen arviointi kiinnitti huomiota ja joita suomalaiset varhaiskasvatuksen ammatillisuuden ja varhaiskasvatustilain tutkijat ovat jo pitkään nostaneet tutkimuksissaan esille.

Lakiluonnoksessa esitetty henkilöstörakenne on toisen asteen koulutuksen tuottamaa hoito-osaamista painottava. Tätä osaamista eittämättä tarvitaan moniammatillisessa varhaiskasvatustyössä, mutta nyt esitetyn henkilöstörakenteen kokonaisuudessa se on liian korostunut, jos henkilöstön osaamisvaatimuksia tarkastellaan varhaiskasvatuslaissa esitettyjen tavoitteiden suuntaisesti. Varhaiskasvatukselle asetetaan lakiluonnoksessa vaativia lasten kehitystä, oppimista ja niihin mahdollisesti liittyvien pulmien ennaltaehkäisyä tukevia tavoitteita. Näiden tavoitteiden toteuttaminen edellyttää korkea-asteen koulutuksen saaneiden ammattilaisten suhteellisen osuuden nostamista henkilöstön kokonaisrakenteessa. Vastikään valmistunut Koulutuksen arviointineuvoston ja Korkeakoulujen arviointineuvoston toimesta laadittu Varhaiskasvatuksen koulutuksen arviointi (Karila ja muut 2013) toi selkeästi esille varhaiskasvatuksen tulevat osaamisvaatimukset ja niiden lisääntymisen. Käsillä oleva lakiluonnos ei vastaa tältä osin näitä arvioita tulevaisuuden osaamisvaatimusten muutoksista.

Samaisessa varhaiskasvatuksen koulutuksen arviointiraportissa tuodaan esille myös ne ongelmat, jotka liittyvät korkea-asteen tutkintojen (yliopistoissa kasvatustieteiden kandidaatti ja ammattikorkeakouluissa sosionomi (amk) keskinäinen suhde. Nyt esitetyssä lakiluonnoksessa ei ole ratkaistu sitä hyvin yleisesti tiedossa olevaa ongelmaa, joka liittyy sosionomien ja kasvatustieteiden kandidaattien (lastentarhanopettaja) profiileihin.

Arviointiraportissa todetaan asiasta seuraavaa

Yhteenvetona voidaan todeta, että varhaiskasvatuksen koulutusrakenteeseen sisältyvä mahdollisuus saada kelpoisuus varhaiskasvatuksen ammatillisiin tehtäviin useamman tutkinnon kautta tuottaa runsaasti epäselvyyksiä. Epäselvyyksiä näyttää liittyvän erityisesti kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon ja sosionomi AMK -tutkinnon keskinäiseen suhteeseen ja siihen, millaista asiantuntijuutta tutkintojen tulisi tuottaa. Kuten aiemmin on esitetty, tällä hetkellä varhaiskasvatuksen lastentarhanopettajan tehtäviin saadaan kelpoisuus toisistaan jo tietoperustaltaan poikkeavien tutkintojen kautta. Tilanne on pulmallinen sen vuoksi, että nykytilanteessa kasvatustieteellinen, opettajankoulutuksen kontekstissa toteutuva kasvatustieteen kandidaatin tutkinto ja sosiaalitieteiden tietoperustalle rakennettu sosionomi AMK -tutkinto ovat työmarkkinoilla vaihtoehtoisia samaan tehtävään. Näiden tutkintojen yhteydet muuhun opettajankoulutukseen ovat myös erilaiset. Tämän arvioinnin perusteella voidaan todeta koulutusten tuottavan keskenään eri tavoin painottunutta osaamista.

Arviointiryhmä näkeekin tärkeäksi selkiyttää varhaiskasvatuksen lainsäädännön kehittämisen yhteydessä sitä, millaista osaamista varhaiskasvatuksen tulevat työtehtävät henkilöstöltä edellyttävät ja millaisella ammatti- ja koulutusrakenteella tuota osaamista voidaan parhaimmillaan tuottaa. Varhaiskasvatuksen ammattirakenteen ja henkilöstön osaamisen selkiyttäminen tukisi merkittävästi myös varhaiskasvatuksen koulutuksia niiden opetussuunnitelmatyöskentelyssä.

Nyt esillä oleva lakiluonnos siis jättää tämän ratkaisun tekemättä. Näkemyksemme mukaan lain jatkokyöstämisessä tulisikin vielä harkita henkilöstörakennetta ja erilaisen koulutuksen saaneiden suhteellista osuutta, erityisesti lain melko vaativat tavoitteet huomioiden. Sinällään pidämme lakiluonnoksen sisältämää moniammatillista työyhteisöä kannatettavana.

Varhaiskasvatustilain tuleva voimaantulo heijastuu varhaiskasvatustilayhteisöjen työhön. Johtaminen muuttuu nykyistäkin haasteellisemmaksi, mikäli hoitopaikkoisella henkilöstöllä tulisi tukea tavoitteissa esitetyn kaltaisesta oppimista ja kehitystä. Tässä tilanteessa henkilöstön työssä oppimisen johtaminen tulee korostumaan. Kasvatustilayhteisöjen johtamisen haasteita lisää myös lasten ja vanhempien osallisuuden ja vaikuttamisen vahvistaminen, joka nostetaan esille lakiluonnoksessa. Varhaiskasvatustilain toteuttaminen arjen käytännöissä edellyttääkin aiempaa vahvempaa kasvatustilayhteisöjen johtamista. Esitettyssä luonnoksessa ammatillisiin johtotehtäviin esitetään joko kasvatustieteiden kandidaatin tai sosionomi (amk) kelpoisuutta. Näiden tutkintojen sisältöihin kohdistuu jo tällä hetkellä niin suuria paineita, ettei niiden kehityksessä ole mahdollista tuottaa riittävää osaamista kasvatustilayhteisöjen vaatimaan johtamistehtävään. Varhaiskasvatustilayhteisöjen johtaminen (ammatilliset johtamistehtävät) edellyttää näkemyksemme mukaan ylempää korkeakoulututkintoa aivan samalla tavoin kuin nyt on esitetty varhaiskasvatustilayhteisöjen hallinnollisten johtotehtävien edellyttävän.

Lakiluonnos sisältää myös ehdotuksen varhaiskasvatustilayhteisöjen toimintajärjestelmästä. Luonnoksessa Opetushallituksen tehtäväksi asetetaan valtakunnallisen varhaiskasvatustilayhteisöjen toimintajärjestelmän perusteiden laadinta. Lisäksi todetaan mahdollisuus laatia paikallisen tason varhaiskasvatustilayhteisöjen toimintajärjestelmän. Lapselle laadittava varhaiskasvatustilayhteisöjen toimintajärjestelmä on esitetty velvoittavaksi. Lapsikohtaisten varhaiskasvatustilayhteisöjen toimintajärjestelmien laadintavastuu on luonnoksessa osoitettu lastentarhanopettajien tehtävissä työskenteleville. Tämä on perusteltua käytettävissä olevan tutkimustiedon valossa. Kokonaisuudessaan varhaiskasvatustilayhteisöjen toimintajärjestelmän suunnitelma on pääosin relevantti ja tarkempia kansallisia ohjeistuksia voidaan antaa myöhemmin Opetushallituksen toimesta. Lakiluonnos mahdollistaa tärkeänä pitämämme yksikkökohtainen varhaiskasvatustilayhteisöjen toimintajärjestelmän laadinnan. Yksikkökohtaisen varhaiskasvatustilayhteisöjen toimintajärjestelmän laadinnalla voidaan parhaiten turvata varhaiskasvatustilayhteisöjen laadukas toteutuminen.

Laissa on tuotu esille niitä erilaisia palvelumuotoja, joissa laissa tarkoitettua varhaiskasvatustilayhteisöjen toimintajärjestelmää voidaan toteuttaa. Perhepäivähoito ja päiväkotitoiminta ovat henkilöstöltään ja muilta toimintaresursseiltaan toisistaan varsin paljon poikkeavia. Kuitenkin oletuksena lakiluonnoksessa on, että nämä erilaiset palvelumuodot voivat toteuttaa laissa asetetut tavoitteet. Jotta tämä oletus olisi missään määrin realistinen, tulisi Opetushallituksen laatimissa valtakunnallisissa varhaiskasvatustilayhteisöjen toimintajärjestelmän perusteissa perhepäivähoidolle ja päiväkotitoiminnalle laatia omat suunnitelmansa. Tämä olisi lain hengen mukaista, koska päiväkotien suunnitelmien vastuu on lastentarhanopettajilla, joita perhepäivähoitossa työskentelee vain satunnaisesti.

Tiivistelmä lausunnosta:

Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön laatiminen on yhteiskunnallisesti merkittävä asia. Nykyinen lainsäädäntö on sekä ajattelutavoiltaan että konkreettisilta yksityiskohdiltaan vanhentunut eikä vastaa tämän hetken vaatimuksia. Uusi lainsäädäntö tulee tarpeeseen.

Luonnoksessa varhaiskasvatukselle asetetaan perusteltuja ja hyviä tavoitteita. Lakiluonnos lähtee lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja tavoitteissa korostetaan sen mukaisesti monipuolisesti ja laajasti lasten kehityksen ja oppimisen tukemista. Koko lain lähtökohta ja sen mukaan rakennetut tavoitteet vastaavat sitä yleismaailmallista suuntausta, jossa varhaislapsuus nähdään merkittävänä kehityksen ja oppimisen vaiheena ja osana ihmisen elinikäistä oppimista.

Tampereen yliopiston kasvatustieteiden yksikkö pitää hyvänä asiana sitä, ettei subjektiivista oikeutta varhaiskasvatukseen ole rajattu. Subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen konkretisoi lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen. Luonnos ei nyt sisällä niitä mahdollisia lasten ja perheiden luokittelun ja leimaamisen riskejä, joita oikeuden rajaaminen saattaisi tuoda tullessaan.

Jotta lakiluonnoksessa määritellyt varhaiskasvatuksen tavoitteet voisivat toteutua, tarvitaan osaavaa henkilöstöä. Luonnoksen sisältämät henkilöstön kelpoisuuksia, mitoitus ja rakennetta koskevat esitykset eivät tuota sellaista varhaiskasvatuksen henkilöstörakennetta, joka kykenisi toteuttamaan lain varhaiskasvatustoiminnalle asettamia tavoitteita. Tehty esitys jättää myös kokonaan huomiotta nykytilanteessa havaitut ongelmat, jotka liittyvät korkea-asteen tutkintojen (yliopistoissa kasvatustieteiden kandidaatti ja ammattikorkeakouluissa sosionomi (amk)) keskinäiseen suhteeseen ja profilliin.

Vastikään valmistunut varhaiskasvatuksen koulutuksen kansallinen arviointi kiinnitti tähän huomiota ja näitä pulmia suomalaiset varhaiskasvatuksen ammattilaisuuden ja varhaiskasvatustyön tutkijat ovat jo pitkään nostaneet esille tutkimuksissaan. Näkemyksemme mukaan lain jatkotyöstämisessä tulisikin vielä harkita henkilöstörakennetta ja erilaisen koulutuksen saaneiden suhteellista osuutta, erityisesti lain melko vaativat tavoitteet huomioden. Sinällään pidämme lakiluonnoksen sisältämää moniammatillista työyhteisöä kannatettavana.

Esitetyssä luonnoksessa ammatillisiin johtotehtäviin esitetään joko kasvatustieteiden kandidaatin tai sosionomi (amk) kelpoisuutta. Varhaiskasvatustyöryhmien johtaminen (ammatilliset johtamistehtävät) edellyttää kuitenkin näkemyksemme mukaan ylempää korkeakoulututkintoa aivan samalla tavoin kuin nyt on esitetty varhaiskasvatuksen hallinnollisten johtotehtävien edellyttävän.

Perhepäivähoito ja päiväkotitoiminta ovat henkilöstöltään ja muilta toimintaresursseiltaan toisistaan varsin paljon poikkeavia. Olettamuksena lakiluonnoksessa on, että nämä erilaiset palvelumuodot voivat toteuttaa laissa asetetut tavoitteet. Jotta tämä oletus olisi realistinen, tulisi Opetushallituksen laatimissa

valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa perhepäivähoi-
dolle ja päiväkotitoiminnalle laatia omat suunnitelmansa.